

ZAGREB U MATOŠEVU OPUSU. Premda rođen u Tovarniku, Matoš je odgojem, životom i djelom, uz → Augusta Šenou i → Miroslava Krležu, jedan od najzagrebačijih pisaca [Šicel, 1987]. Sam je sebe opisao, u *Nedovršencij autobiogr. f.ji*, rečenicom: »Ja sam dakle Bunjevac porijeklom, Srijemac rodom, a Zagrepčanin odgojem.« (V, 290) Stari Zagreb i Gornji grad, tj. Grič trajna su tema njegova opusa: najizravnije u feljtonima i putopisnim impresijama, ali i u novelama (*Pereci, friški pereci*, → *Kip domovine leta 188** i dr.), humoreskama i lirici, dok su tragovi lokalnoga govora sastavni dio Matoševa → jezika. Matoš je Zagreb idealizirao i kritizirao; vidio ga je kao metonimiju Hrvatske u svemu, i najboljem i najgorom. S jedne mu je strane Zagreb predstavljao simboličko središte → domovine i → nacije, kao i tradicijskih i kulturno-povijesnih vrijednosti Hrvatske (→ 19. SVIBNJA 1907; GNIJEZDO BEZ SOKOLA; PRI SVETOM KRALJU; ZVONO); s druge je pokazatelj provincijalne i periferne Hrvatske, svjetonazorski ograničene, pasivne i uskogrudne (npr. → *Stara pjesma*).

Matoš je u glavni grad Hrvatske došao kao dvogodišnjak. Njegov otac August, učitelj podrijetlom iz Plavne kraj Vukovara, u Zagrebu se zaposlio 1875, gdje su se rodili Matoševa sestra Danica te braća Leon i Milan. Obitelj je prvih deset godina stanovala u Bregovitoj ulici 12 (Hühnova kuća), zatim u Jurjevskoj ulici preko puta crkve Sv. Jurja, u Dugoj ulici 68 (Amruševa kuća), u Dugoj ulici 64 (Rojčeva kuća) i u Jurjevskoj ulici 17 (Jurkovićkina kuća), a 1885. kupili su prizemnicu u Jurjevskoj 10, kojoj su 1904. nadogradili dva kata. Nakon povratka iz emigracije, od 1908, Matoš je živio u Kapucinskoj ulici 4 (danas Matoševa ulica), nedaleko od roditeljske kuće. Izgleda da Matoševa obitelj nije zadržala kontakte sa Srijemom – djed Grgur u mirovini je doselio obitelji, dok se reminiscencije i motivi djetinjstva i mladenaštva (npr. dačke anegdote, prve ljubavi, ljetni praznici) u Matoševu opusu vežu isključivo za Zagreb i zagrebačku okolicu, prije svega za Brezovicu, gdje mu je rođak »onk« Antun Pinterović bio župnik (→ NEKAD BILO – SAD SE SPOMINJALO; OBIČNA ŠETNJA). Matoš je u Zagrebu objavio prvi književni rad, 1892. u *Viencu* (→ MOĆ SAVJESTI), kao i velik dio svojega publicističkog opusa (→ ČASOPISI), a pisao je i na njemačkome jeziku za zagrebačke novine *Agramer Tagblatt*, tj. *Neues Agramer Tagblatt*.

Načelno se mogu iščitati tri Matoševe slike ili predodžbe Zagreba [Kolar-Dimitrijević, 2014]: grad

njegova djetinjstva, dačkih i gimnazijskih godina, zatim grad nostalgije iz razdoblja emigracije (1892/1894–1908) te »stvarni« Zagreb, s kojim se susreo nakon povratka. Prva slika Zagreba vezana je za njegov najuži centar, napose Gornji grad, dok je druga slika tipičan emigrantski literarni topos. Matošovo mladenaštvo prekinuto je u listopadu 1891, kada je otišao na studij veterine u Beč, koji je napustio 1892. vrativši se u Zagreb. Godine 1893. počeo je služiti vojni rok u Kutjevu, odakle je u lipnju 1894. premješten u Potkivačku školu u Zagreb, odakle je krajem kolovoza pobjegao u Srbiju – otud potječe zabuna oko trajanja njegove emigracije, jer je Matoš u godinu svojeg izbivanja katkad računao 1892–94 (»Vratih se iza šesnaest godina!«; V, 291). U drugom korpusu tekstova Zagreb je idealizirani grad viđen iz tuđine, kroz mladenačka sjećanja, a koji se u egzilu potvrdio kao važna sastavnica Matoševa identiteta, kako je 28. VII. 1907. sumirao u pismu [468] Milanu Ogrizoviću iz Beograda: »Dobar sam Zagrepčanin, prem nisam 'rođen kajkavac' (...) jer sam u Zag. dobio prve batine, izgubio djevičanstvo, štampao prvu priču (...) jer mi tu tatek orgulja kod sv. Marka, jer mi na Mirogaju leži djed Grga, jer sam (...) bio potresen potresom, jer sam se tu posljednji put od sreće napio, vadio za okladu *zdravi* zub u kafani, poznavao potočke i tuškanačke fakine, svirao u muzikšulu i katedrali (...) jer sam, najzad prvi put tu plakao od sramote pri izborima i prvi put osjetio Gospoda Boga u ženi i u domovini« (XX, 44). Treći korpus tekstova na zagrebačke teme čine oni objavljeni nakon povratka 22. I. 1908, kada dolazi do sruza idealizirane slike izgrađene u emigraciji, temeljene na prisjećanjima i lektiri, s prilikama na zagrebačkoj političkoj, književnoj i društvenoj sceni. Osim što u tom posljednjem razdoblju Matoš sumira antitetičke uvide o Hrvatskoj i Srbiji, a samim time i o Zagrebu i Beogradu, također doživljava Hrvatsku u poredbenom europskom iskustvu (sa Zagrebom tako omjerava Beč, Beograd, München, Ženevu i Pariz, a poslije Firencu i Rim). Zagreb je nakon povratka ujedno grad koji Matoš nije poznao: između 1890. i 1910. gradski se pejzaž podosta izmijenio (→ ZAGREB U MATOŠEVO DOBA). Matoš je pri povratku zatekao dva nova tornja katedrale, sagrađena 1899. i dovršena 1902, djelomično završenu mrežu tramvaja (1891. uveden je zaprežni, a 1910. električni) i novoizgrađeni dio Donjega grada (sa »Zelenom potkovom«), koji je Matoš nasuprot starom Zagrebu i Gornjem gradu doživio kao »novi Zagreb

pomalo tuđinski, trgovački i dosta barbarski, grad kafana i kinematografa, tramvaja i ukasarnjenih kuća« (V, 232). Nakon povratka Matoš u tekstovima razrađuje dihotomiju staroga i novoga Zagreba, pa i razdiobu četiriju Zagreba: Griča, Kaptola, Donjega grada te zagrebačke ladanjske okolice, pri čemu svaki zadobiva vlastita estetska i sociokulturna obilježja; Zagreb kao »Paradiz 'trača' i klevete« (V, 208) oslikava se u mnogobrojnim žučnim polemikama i humoreskama (→ DRAGI NAŠI SAVREMENICI), a njegova okolica lirski dočarava u nizu prozних zapisa i → putopisa (→ *Iz Samobora*, 1908; → *Ladanjske večeri*, 1911; → *Obična šetnja*, 1913; *Campus nobilium*, 1913; *Wahrheit und Dichtung*, 1913; *Oko Save*, 1913).

Najopsežniji je i literarno najvažniji Matošev tekst o Zagrebu putopisni feljton → *Kod kuće*, opis prvoga susreta s gradom nakon što je 1894. iz njega izbjegao. Tom je putopisu s autobiografskim elementima Matoš dao visoko literarnu obradu strukturiravši ga u »plačevima«, što uspostavlja aluzivni intertekst s baroknim spjevom *Suze sina razmetnoga* (1622) Ivana Gundulića, ali i konotaciju povratka »razmetnoga«, tj. izgubljenoga sina u očinski dom: »oslijepih za desetak godina i iznenada, kao pušteni sužanj, progledah na suncu dragog zavičaja« (IV, 28). Grad u koji se vraća grad je uspomena koje naviru u doživljajno vri-

jeme, tj. u trenutak pisanja, grad koji je istodobno i imaginarni grad iz pjesnikove mašte i sjećanja, novoizgrađeni, moderniji grad s kojim se iskustveno susreće i grad sa svojim političkim realijama (»glavni grad bez države i prijestolnica bez prijestolja, ljepši od Pariza i jasniji od slobodnog švajcarskog sela, rodni grad Kvaternikov, dragi i prokleti naš Zagreb, ljubljen tolikom mržnjom i mržen tolikom ljubavlju!«; ibid.).

Kod kuće sadržava Matošu svojstveno kontrastiranje → Beograda i Zagreba, prvi put primijenjeno u pismu [302] bratu Leonu nakon dolaska u Beograd u listopadu 1894. Taj je postupak obilježio cjelokupno Matoševo pisanje o Zagrebu i o Beogradu, pri čemu se usporedbe kreću u rasponu od arhitektonskih i urbanističkih do kulturnih, mentalitetnih i svjetonazorskih, sa svim sličnostima, različitostima, ali i upisivanjem kulturološke dihotomije istoka i zapada koji karakterizira njegovo pisanje o Hrvatima i o Srbima. Zagreb pritom postaje golem katalog imena i podataka vezanih za njegovu prošlost kao simboličkoga središta državopravne, nacionalne hrvatske ideje, tj. same Hrvatske. Feljton *Dva grada* (*Hrvatska sloboda*, 1910, 58) amblematičan je zbog Matoševe povezanosti sa Zagrebom i Beogradom, ali i zbog sposobnosti da u paralelizmu dvaju gradova demonstrira duhovitost, ističući nijanse koje iz lokalne omeđenosti prera-

Strossmayerovo šetalište u Zagrebu s Matoševim spomenikom (Ivan Kožarić, 1978)

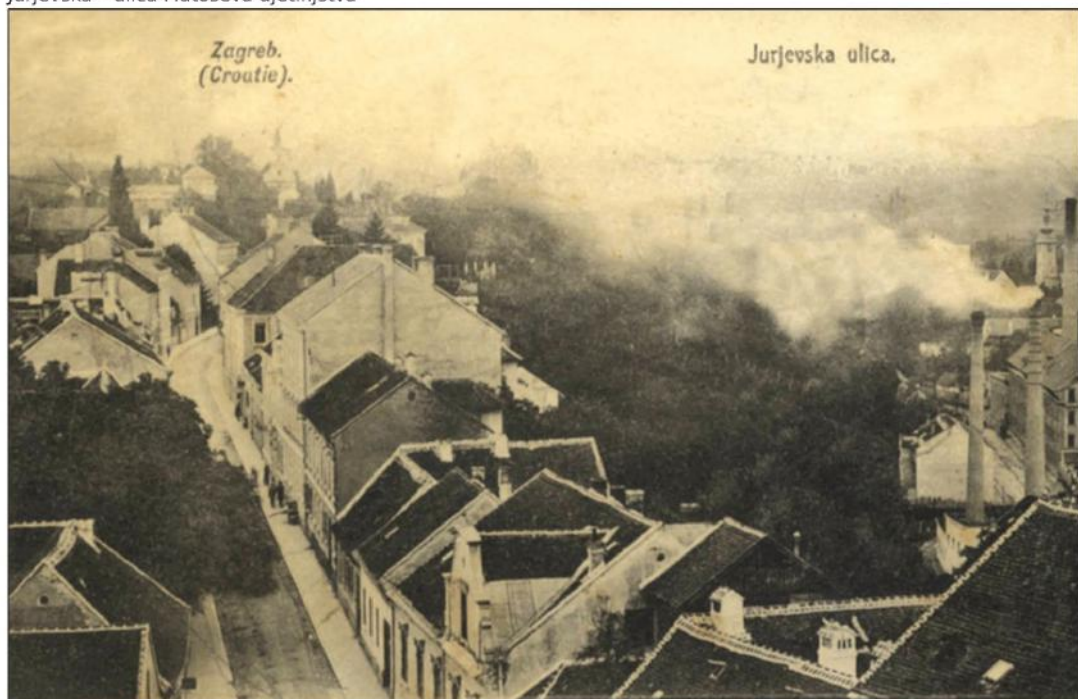

staju u zajedničku sliku sredine i naroda: »Kako je Zagreb vidljiv simbol naše, a Beograd srpske inteligencije, politike i društvenog života, naša plemenska sličnost i – još više – razlike! – najvidljivija je u životu i spoljašnosti ta dva glavna grada. Ja poznam ovaj kao i onaj, nalazeći u jednome baš ono čime oskudijeva drugi.« (XV, 232) Slijedi antitetički izveden katalog kulturnih sličnosti i razlika, tj. načina života (stanovi, javni prijevoz, koncertne dvorane, cijene, hrana, piće), uz ironijske, ali strukturalne uvide poput onoga da »Beograd ima domaću dinastiju, Zagreb rijetko kad ima domaćeg bana« ili da se u Zagrebu »govori njemački, u Beogradu više francuski« ili da u »Beogradu ima žena premalo, u Zagrebu odviše« (ibid.), premda se mnogi od njih mogu svesti na kulturne stereotipe. Uvidi o mentalitetu i životu Zagreba i Beograda u tekstovima nakon 1908. ponavljaju naizgled iste opreke, ali se temelje i na iskustvima dvaju životnih boravaka u Beogradu u ukupnome trajanju od skoro osam godina te životu u Ženevi i Parizu. Ukupan dojam o Zagrebu pozitivan je, s obzirom na Matoševu sklonost zagrebačkoj kulturi i tradiciji, ali porazan politički i društveno: »Beograd je golemo selo sa prijestoljem i važnošću u međunarodnoj politici, a Zagreb je stari grad bez zaslužene važnosti u monarhijskoj politici« (XV, 233). Zagreb i Beograd omjera-

vaju se i 1910. u feljtonu *Društvenost* (→ PEČALBA), posvećenom problemu nepostojanja društva (visokoga društva, aristokracije, buržoazije, salona, kulturne publike i sl.) u Zagrebu, što Matoš pripisuje tomu da kapital u Hrvatskoj nije hrvatski, a Banska Hrvatska, za razliku od Srbije ili Francuske, nije centralizirana zemlja: Zagreb »nije središte politike a kamoli trgovine svih zemalja hrvatskih« (V, 207), pa je glavni grad »tek imenom a ustvari provincijsko mjesto (...) mi Zagrepčani smo provincijalci, obmanjujući sebe i druge da smo velegrađani« (V, 207–208).

Nakon drugog ilegalnog posjeta Zagrebu iz Beograda nastao je i putopisni feljton *Od Zagreba do Beograda* (Hrvatska, 1906, 91 i 92), kronika putovanja vlakom između dvaju gradova. Životna stvarnost tu već preteže nad opisivanjima emigrantskih čežnji, što će se posve zbiti nakon konačnoga povratka početkom 1908: »Lani se vraćah iz Zagreba oduševljen, ljetos razočaran.« (XI, 149) Međutim, nije riječ o razočaranosti gradom kao mjestom, nego njegovim stanovnicima, pa se i na primjeru Zagreba može uočiti Matoševo razlikovanje prostora i stanovnika, kao i u slučaju Hrvatske i Hrvata (→ HRVATSKA U MATOŠEVO DOBA); stoga daje prednost gradu kao imaginarnom, historiziranom mjestu pred njegovim stanovnicima (»Priznajem da mi se Zagreb mnogo više

Jurjevska – ulica Matoševa djetinjstva

sviđa od Zagrepčana«; XV, 228), kao i → pejzažu kao nacionalnom prostoru pred samim narodom; bit i »duša« pojedinca i zajednice prije je u njezinim mjestima i krajolikom nego u ljudima samim. Uzrok je takvu zaokretu Matoševo osobno iskustvo u međuljudskim i profesionalnim odnosima: »Što vam još ne doživjeh u Zagrebu! To je uostalom sreća, jer bih ga u protivnom slučaju i opet ostavio krvava srca – kô nevjestu. Ovako mi je kao da se oslobodih tamnice. Zagreb je prekrasno, pitomo mjesto, ali ljudi, moralna atmosfera ne da disati čovjeku, naviknutu na slobodni zrak inozemstva.« (XI, 149)

Zagrepčanima Matoš predbacuje štošta: zapostavljanje vlastita nacionalnog i zavičajnog identiteta, tj. olako pristajanje uz strane utjecaje, nedostatak društvene scene, građanstva, kulturnoga života itd., što na koncu grad pretvara u austrijsku periferiju. Bespošten je u tom prikazu feljton *Zagreb po danu* (*Hrvatsko pravo*, 1909, 4046), napisan nakon, po Matoševoj računici, izbjivanja od »šesnaest godina« i nekoliko tajnih obilazaka »tek noću«; kako naslov sugerira, »po danu« mu se »otvorise (...) oči za sve njegove banalnosti« (XI, 173): »Zato je obilježje zagrebačkog društva birokratizam, dakle pustinja, čičikovština, Sahara. Životni ideal: penzija, puna penzija! Birokrat je pametan bez knjiga i zato u Zagrebu nema knjiga, barem knjiga za čitanje. Birokrat nije osobit rodoljub i

zato u Zagrebu ima tako malo patriotizma. Birokrat voli sjedjeti, počivati se što jeftinije i zato je Zagreb pun kafana. (...) Naš glavni sport je alkohol i politika.« (XI, 175) Unatoč svemu što nalazi zazornim i negativnim, ipak završava optimističnom i utopističkom poantom, najavljujući uspon Zagreba kao simboličkoga i upravnoga središta buduće, samostalne Hrvatske (»Nema sumnje da bi se u času naše ekonomske samostalnosti savska obala pretvorila u zagrebački škver. Ali gdje je to!«; *ibid.*). Taj je feljton nastao već u razdoblju Matoševih → polemika s cjelokupnom zagrebačkom književnom i političkom scenom (→ JOSIP FRANK; JUGOSLAVENSTVO; MODERNA; NAPREDNJAŠTVO; PRAVAŠTVO), zbog čega su njegovim tekstovima počeli prevladavati negativni tonovi, a pejzažnim impresijama mračne i pesimistične slike. U tome je razdoblju Zagreb tematiziran u nekoliko → humoreski i satira od kojih je za grad najporaznija *Silom-budala* (*Hrvatsko pravo*, 1909, 4108), gdje ga se fikcijski prikazuje kao »beamterski Štreberovac«, glavni grad »zemljice Štreberije« (XII, 179).

Ta je temeljna podvojenost u doživljaju grada okružena u feljtonu *Zagreb i Zagrebi* (*Obzor*, 1912, 205), koji naslovom najavljuje mnoštvenost predodžbi Zagreba. Matoš u tekstu balansira između razuma i osjećaja, prepuštajući se emocionalnim ushitima koji se čas kasnije pretvaraju u okrutnu kritiku, sumi-

Južna strana Trga bana Jelačića s električnim tramvajem i Velikom kavanom (1912)

rajući svoje predodžbe Zagreba u njihovim proturječjima: »Kad ne mogah boraviti u tome gradu – bez kojega uostalom ne mogu biti mada on može biti i bez mene – čeznuo sam za Zagrebom kao Hrvat za Hrvatskom, kao vojnik za civilom, kao uznik za slobodom. Sada kada se mogu ovdje kretati kao svaki peštanski agent, kada vidim da sam tu tuđinac kao toliki Zagrepčani, sada mi je Zagreb dosta dosadan. (...) Nakon Pariza, pa i nakon Ženeve i Beograda je Zagreb provincija i još nešto gore! (...) Zagreb nije selo, a nije ni velegrad, pa je zbog toga tako dosadan, tako silno dosadan (...) Taedium vitae, moeror Zagrabienensis, spleen zagrebački, naročito kad zaintače vječna ta zvona, kad dosade i novine u kafani, pa se bulji na ulicu u kišu i u ista poznata lica na kojima čitaš vječno jedno te isto s prekrasnom nadom da ćeš se i na Mirogoju u njihovom društvu jamačno dosađivati.« (V, 175) Toj svakodnevici provincijskoga grada na europskoj periferiji, koji tone u »očaj[nu] nemoć polugrada, polukulture, poluljudi, poludruštva« (V, 178), suprotstavljena je literarna stilizacija Zagreba kao središta nacionalne zajednice i njezine povijesne tradicije, ali tek u trenucima kad pojedinac ostaje sam na poprištima kolektivne sudbine, u dijelovima teksta koji sumiraju svojevrsnu Matoševu poetiku Zagreba: »Pa ipak, ima li Hrvatu ljepšeg mjesta na svijetu od toga brda, od tih starih kuća i domaćih zakutaka, kada noću nema na Griču nikakvog tona koji bi smetao skladu dojma? Pod brijegom, u beskrajnosti svjetla novi Zagreb u mraku, kao čaroban san u dnu vode, svud uokolo vidici rodne zemlje sa srebrenim

pojasom Save (...) Idite noću na Grič i kao iz misterijskog fonografa čut ćete pouku toga grada, te zemlje, toga naroda, vidjet ćete gričke duhove: kraljeve i banove, izdajice i mučenike, prokletnike i budioce. Vaša duša, u dodiru sa samom sobom u prošlosti, s predačkom dušom, ojačat će kao izraz cijelog historijskog životnog niza i principa, izgubivši slabost efemerne pojedinačnosti i primivši u sebe sve osjećane energije kolektivne prošlosti.« (V, 176)

Feljtonski zapis također naslovljen *Kod kuće (Hrvatska sloboda, 1909, 237)* paradigma je Matoševa domoljublja i lokalpatriotizma, izraženoga kroz dihotomiju Zagreba i domovine gledanih iz emigracije i stvarnosti sagledane nakon povratka, pri čemu utjeha doma ipak prevladava nad traumama egzila: »I sada mi se zna dogoditi da sanjam kako ležim bolestan i nemoćan, bez igdje ikoga, u pariskoj mansardi ili u vlažnom ćumezu beogradskom, sa perspektivom boemske bolnice i bezimenog groba, pa kad se budim, suho lišće orahovo šušti u poznatom vrtu, zviždanje iz tvornice zove radništvo poznatim zvukom, kroz mekoću jesenskog uzduha ide u susret novom danu Angelus kao prastara, uvijek ista starogradska molitva, sunce se diže na istom mjestu na Šalati, nalijevo od Kalvarije, a pod glavom – jedini jastuk gdje se može počiniti: jastuk domaćeg krova, meki, topli vanjkuš zagrebački!« (XV, 226) Nakon iskustva golemoga → Pariza, kojem nije mogao sagledati obzor gledajući ga s Eiffelova tornja u → *Djmovima sa pariške izložbe*, Zagreb Matošu ima iste značajke kao i → Ženeva, sa »životnim oblicima embrionskog velegrada« i pred-

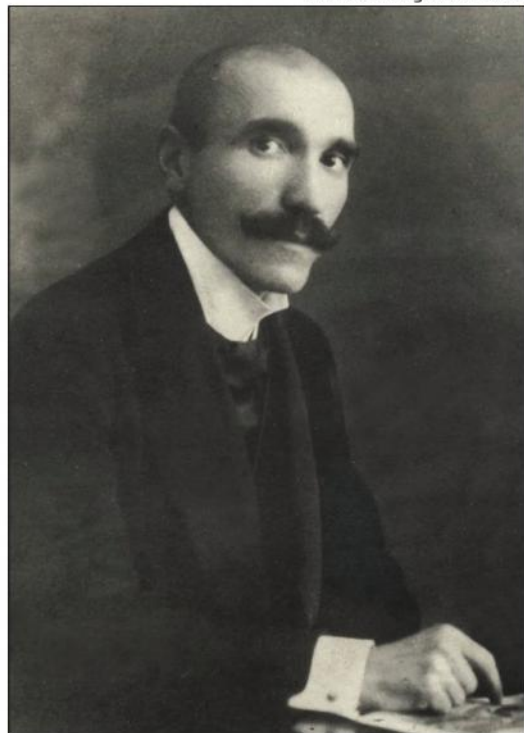
Zagrepčani na Savi (oko 1910)

nostima »zdravog i slikovitog ladanja« (ibid.). U traženju utočišta pred gradskom gužvom i ljudskim odnosima, »želite li zakloništa« (XV, 227), zagrebačka okolica pruža estetsku, upravo rousseauovsku osamu prikladnu za flanersko snatrenje. Zagrebačke se teme stoga u Matoševu kasnom opusu ostvaruju na rubovima njegovih tekstova, u putopisnim zapisima i feljtonima nadahnutima šetnjama okolicom do Tuškanka, Cmroka, Šestina, Gračana, Mirogoja, Maksimira, Bukovca, Sljemena, Turropolja i Samobora, a sa Zagrebom kao središtem.

U kasnom razdoblju Matoševe pojačane feljtonističke aktivnosti u zagrebačkim publikacijama Zagrebom se bave i feljtoni *Za kiš'jive dnevi* (1908), *Za narodnu biblioteku* (1908), *Jesenske šetrje* (1909), *Božićnica Zagreba!* (1909), *Banditi u Zagrebu* (1910), *Kermesse* (1910), *Sku'poća* (1910), *Na kopnu i na moru* (1911), *Pepelničke tuge* (1911), *Zagrebačko pismo* (1912), *Zagrebačka kronika* (1912), *Neumjestan protekcionizam* (1913) i *Lady Šram* (1913), koji – premda su neki manje značajni – čine dio književnoga i feljtonističkoga korpusa tekstova po kojem je Matoš najvažniji zagrebački pisac nakon Šenoa i na kojega će se s jedne strane nastaviti tematizacija Zagreba u fikcionalnom opusu M. Krleže te, s druge strane,

Matoš u Zagrebu 1913.

kasnija tradicija zagrebačkoga feljtona (Nikola Polić, Krešimir Kovačić, Zvonimir Milčec).

LT.: M. Žežej: Tragajući za Matošem, Zagreb 1970. – D. Jelčić: Matoš, Zagreb 1984. – M. Šicel: Zagreb kao književna inspiracija hrvatskih pisaca (Šenoa – Matoš – Krleža), u: Osmišljavanja, Osijek 1987. – D. Kanička: Zagreb Antuna Gustava Matoša, u: M. Falski i M. Kryska-Mosur (ur.), Miasto w kulturze chorwackiej / Urbano u hrvatskoj kulturi, Varšava 2008. – D. Oraić Tolić: Matoševe metropole – Matoševe provincije, u: Čitanja Matoša, Zagreb 2013. – M. Kolar-Dimitrijević: Matoš i Zagreb, Kolo, 2014, 3.

Z. ZIMA i T. ŠARIĆ

ZA NOVIM BOGOM, novela objavljena u šest nastavaka od srpnja do listopada 1902. u časopisu *Kolo* (god. II, sv. 1, 2, 3/4, 5, 6 i 7). Neuvrštena u Matoševe autorske knjige, pretiskana je u drugome svesku *Sabranih djela* (1973). U novelu je, kao fikcionalno djelo pripisano jednom od likova, umetnuta rana varijanta novele → *Čjena*.

U središtu je radnje Stanko Petrinović, nekadašnji učiteljski pripravnik i unovačeni novinar nezadovoljan životom u Hrvatskoj. Potaknut sličnim nazorima kolege i prijatelja Petra Marjanovića, odlučio dezertirati iz vojske i emigrirati u Srbiju. Netom prije odlaska provodi romantičnu noć s glumicom Martom Gorskom, ljubavnicom plemića u čijim vinogradima rade njegovi siromašni roditelji. Ona ga u zanosu nagovori na odlazak u Švicarsku, gdje bi mu se kasnije pridružila. Unatoč dogovoru Petrinović odlazi u Srbiju, no biva priveden zbog dezerterstva. Provevši nekoliko dana u zatvorima u Srijemskoj Mitrovici i Petrovaradinu, uspijeva pobjeći u Beograd, gdje mu se gubi trag.

Autobiografski sloj novele temelji se na Matoševim doživljajima pri bijegu u → Beograd kako ih je opisao u zapisima *U: pomene* (→ NAŠI LJUDI I KRAJEVI) i *Mci zatvori* (→ PEČALBA). Likovi Petrinovića i Marjanovića drže se fikcionaliziranim inačicama samog autora (→ AUTOBIOGRAFIJA), a pojavljuju se i u drugim Matoševim novelama: Petrinović (po Oraić Tolić [2013], riječ je o igri imenom lika Petrice Kerempuha) junak je pripovijetke → *Nekad bilo – sad se pomirjalo*, u kojoj se fikcijska iskustva podudaraju s pojedinostima iz Matoševih đaćkih dana, a Marjanović (posveta imenu Matoševe majke Marije) junak je novela *Prva pjesma* (1901) i *Put u Ništa* (1902; uvrštena u → *Umorne priče*). U potonjoj se imena navedene dvojice likova zamjenjuju – u jednom navratu Marjanovića nemotivirano oslove kao Petrinovića (II, 42), a zamjena se zbiva i u ovoj noveli, kada se Petrinović pred policijom legitimira kao Marjanović (II, 79). Zajedničke su osobine tih tipičnih Matoševih likova nekonvencionalnost, mobilnost, idealizam te interes